

A Bartók-ház Varga Imre szobrával

BOZAY ATTILA:

A NEMZEDÉKNEK SZÓLÓ ÜZENET

Bartókot akkor is meg kellett ünnepelniünk, ha nem magyar lett volna. Személyében olyan tiszteletünktől, aiknek századunk néhány legnagyobbia közt van végleg elfoglalt helye. Csak külön öröm, ráadás, hogy egyben fiáról van szó. Nagy szérszínk sorában — akiknek száma más nemzetekhez képest sainálatosan kevés — kihónós hely illeti meg. Néhány jelentős mestert már korábban is adott ez a föld a világnak, de Kodályal együtt ő az első, aki nemsak itt született, itt folytatott alkotó tevékenységenél túlnyomó részét, ha-

nem megeremézte a kor-szerű és egyszersmind minden izében magyar zene-szerzést.

Mit jelent a csaknem hatvan évre később született zeneszerző számára. Bartók, indulásában, helye megtalálásában? Sókakkal ellen-tében szinte soha nem éreztem, hogy „Bartók árnyékában élni” kellemetlen, hogy nagysága, eredményei nyomasztónak hatnának rám. Hatéves voltam, amikor meghalt, személyes kapcsolatba nem kerülhettem vele, de közvetlen hatásáról beszámolhatok. Kétségtelen, hogy a népzene hatott volna rám

olyan mértékben, ha Bartók példája nem lebegett volna előttem, ha nem láttam volna, hogy nála minden eredményeket hozott. Első találkozásom a népdallal az ő Gyermekeknek című feldolgozásain kereszt-történt. Sókáig nem is haladtam népdalt paraszti előadásban, s amit később, azt is lemezről, éppen az ő gyűjteményben. Elsősorban az a fajta bartóki eljárást bizonyított, amely szintén hatott rám, pilanabig sem szorította ki Bartók hatását. Schönbergek ritmikai világa számonmora minden idegen maradt, ugyanakkor az általuk kidolgozott szerá-

(Fotó: Koncz Zsuzsa)

szeres megszólalattáshban. Innent vezetett az út a cimbalon és bizo-nyos mértékig a csőrfuvol-lák (furulyák) alkalmazásáig zenémben. Jó darabig Bartók jelentette számonmra egyáltalán a modern zenét is. Stravinsky, Schönberg, Webern, Berg műveivel ak-koriban nem találkozhat-tam. Erdekes volt később ezeknek a mestereknek a szembesítése, de a bécsi is-kolában, amely szintén hatott rám, pilanabig sem szorította ki Bartók hatását. Schönbergek ritmikai világa számonmora minden idegen maradt, ugyanakkor az általuk kidolgozott szerá-

lis technikát számos korai darabomban alkalmaztam. De a 12-hanggal való komponálás nem eredményezte a hangok teljes egyenjogúságát, továbbra is maradtak kitüntetett hangok, bizonyos tonális vagy centrális jelentéssel. Ez Bartók 12-fokú zenéjének is jellegzetes vonásá. Továbbá a 12-fokuságon belül képezhő hangközmodellek kiaknázása, melyeknek az ó zenéjében döntő szerepük van. Azután egyes hangszerű, hangszeres műfajok előtérbe állítása — például a zongoráé, hegedűé, klarinéé, a vonósnégyesé —, melyek Bartóknak is fontosak voltak, számomra az

jéhez? Lehet-e folyni, nem avult-e már el?

Ügy gondolom, ez inkább a nálunk idősebbek számára jelentett mély problémát, bár valamelyest számunkra is. Sokan — idősebbek és fiatalabbak — a hatvanas évek elején úgy éreztek, hogy hálát kell fordítani a bartóki, kodályi hagyományoknak, és vagy az új 'bécsi iskola' nyomdakán, vagy még újabb utakkon kell járni; túlhaladottnak és túlságosan magyarnak érezték Bartókot. Úgy gondolták, 'internacionális világban élünk, a zene nemzetközi karaktere nem fontos, inkább korlát, nyúg. Az akkorai európai avant-

garde felé fordultak, amelyre később az amerikai zenére is hatást gyakorolt.

Felmerült egy korszerű világzene megteremtésének lehetősége, az azonban sem akkor, sem azután nem valósult meg úgy, mint várták. Bizonyos közös esztétikát kiáltak ugyan a környezetben, de közös stílus iskolában és nem, a nagy egyéniségek továbbra is eltérő pályákon mozogtak. Sőt, megörizték és folytatották a nemzetizenei módon, nem a klasszikus alapelvek valami új, egyedi és egyéni formát eredményeznek. A zenei logika, a világos szerkesztés, formálás, érthető harmonia, ritmika, polifónia tisztelete. Igaz, minden Bachban, Mozartban, Beethovenben is megtalálható, de az a hangzásvilág, melyben gondolkoztam, mégis Bartókhöz állt időben közelebb. Később, amikor gyakran megfordultam külföldön, és bemutatták műveimet, el-elhangzott olyan megjegyzés, hogy van valami bartókos bennük és a kérdés is: hogyan viszonyunk most Bartók zené-

igazi zeneszerzői erőpróbát jelentették. A klasszikus formák kipróbálása mai anyaggal, mai hangszerökkel, de mint Bartók példája mutatja, nem akadémikus módon, hanem úgy, hogy a klasszikus alapelvek valami új, egyedi és egyéni formát eredményezzenek. A zenei logika, a világos szerkesztés, formálás, érthető harmonia, ritmika, polifónia tisztelete. Igaz, minden Bachban, Mozartban, Beethovenben is megtalálható, de az a hangzásvilág, melyben gondolkoztam, mégis Bartókhöz állt időben közelebb. Később, amikor gyakran megfordultam külföldön, és bemutatták műveimet, el-elhangzott olyan megjegyzés, hogy van valami bartókos bennük és a kérdés is: hogyan viszonyunk most Bartók zené-

melynél rokonszenvesebbet, kotelezőbb érvényű nem ismerek századunkban.

Ma világzserje egyre több olyan kisebb-nagyobb csoportosulás, melyben a szerzők egymásnak, néhány embernek, legföljebb maroknyi közönségnek írnak, s úgy találják, hogy ez igy rendjénvaló. Másrészt épp elegendő vannak, akik a nagyközönség kegyet keresik, s nem fontos, hogy minden nyerik el, a sikeres feltűnés a döntő. Lehet haláni olyan hangokat is, hogy minden, ami Bartókban értékes, megtalálható Stravinskijban, Schönbergen, Webernben, Bergben — talán még masabb szinten is. Bartók azonban nem vezethető le ezekből a mesterekből, noha közöldönök, hogy hatott rá Stravinsky is. Schönberg is. Amit Schönberg zenéjében elmond az egyen-

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szerezném azt a látszatot, hogy Schönberg és körének tagjaiban. A beethoveni jelenség, az egyszerre nagy egyéniség és a társadalomtól felelősséget vállaló közösségi ember Bartók volt. Rangsorolni öket, naegyságukról vitatkozni épügy értelmetlen, mint a klasszikusköréről. Sokat beszélnek nálunk a bartóki etikáról — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

(Fotó: Tihanyi Bence)

Részlet az emlékszobából

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.

Nem szeretném azt a látszatot kelteni, mintha Bartók útját tartanám folytatásra — jogjal —, de zenéjét kevésbé hallgatják, érlik; néha az az érzesem, különválasztják a magatartást és a zenét. Számomra, ha e magatartás nem remekművek sorában nyilvánulna meg, aligha volna peldaado.